

ASILSIZ VEYA İŞLEK OLMAYAN EKLERLE YENİ KELİMELER TÜRETİLEBİLİR Mİ?*

Can New Words be Derived With Obsolete or Groundless Suffixes?

Yasemin ÖZCAN GÖNÜLAL**

Dil Araştırmaları, Bahar 2020/26: 215-226

Öz:Tarihî süreç içinde dilde birtakım fonetik (ses bilgisi) ve morfolojik (şekil bilgisi) değişimler olabilir. Söz konusu değişim doğal olmayan yollardan da gerçekleşebilir. Bir dilde yeni kelimeler yapmak için en çok başvurulan seçeneklerden biri kelime türetmedir. Bu yapılırken iki yol benimsenebilir: Birincisi dilin kelime türetme şartlarına uygun hareket etmek; diğeri yazı dilinde unutulmuş veya işlek olmayan ekler ya da “asılsız” denilen “uydurulan/yaratılan” eklere başvurmak. Yirminci yüzyıl Türkiye Türkçesinde Türk Dil Reformu sırasında bu iki yol da kullanılmış ve pek çok kelime türetilmiştir. Ancak dilde asılsız veya işlek olmayan eklerle yapılan türetmeler tartışmalara yol açmış bu konuda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bu makalede Türk Dil Reformu sonrası asılsız veya işlek olmayan eklerle yazı dilimizde türetilen kelimeler tasnif edilerek lügüistik bakımdan ve dil bilgisi öğretimi açısından bir değerlendirme sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türk Dil Reformu, kelime türetme, yapım eki, uydurmacılık, dilde özleşme

Abstract:In the historical process, there may be some phonetic and morphological changes in a language. The change can take place in unnatural ways. One of the most used routes for making new words in a language is word derivation. Two ways can be adopted during this process: The first is to act in accordance with the word derivation rules of the language; and the other is to use forgotten or obsolete or “fabricated / created” suffixes, which can be called “groundless”. During the Turkish Language Reform, both of these forms were used and many words are derived. However, derivations made with groundless or obsolete suffixes have caused significant controversy and diverse opinions have emerged during this debates. In this paper, the words derived from our written language with obsolete or groundless suffixes are classified and an evaluation is made regarding grammar teaching.

Keywords: Turkish Language Reform, Word derivation, Derivational Affix, purification of language

Giriş

Tarihî süreç içinde dilde ses ve şekil bilgisi bakımından birtakım değişimler olabilir. Kelimelerin şekli, söylenişi ve anlamları zaman içinde değişerek yeni bir dil formu meydana getirebilir. Ancak söz konusu değişim, doğal olmayan (kural

* 24-28 Eylül 2012 yılında VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı'nda bildiri olarak sunulan bu çalışma yayımlanmamış olup yeniden gözden geçirilmiştir. <https://orcid.org/0000-0001-7920-6906>

** Öğretim Görevlisi Dr., İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Genel Kültür Dersleri Bölümü, yaseminozcan@iyte.edu.tr. Gönderim Tarihi: 12.03.2020/ Kabul Tarihi: 29.04.2020

dışı) yollardan da gerçekleşebilir. Bir dilde yeni kelimeler yapmak için en çok başvurulan yöntemlerden biri yapım ekleriyle kelime türetmedir. Bu yapılırken iki yol benimsenebilir:

a. Dilin kelime türetme yollarına uygun hareket etmek,

b. Yazı dilinde unutulmuş veya işlek olmayan ekler ya da “asılsız” denilen “uydurulan / yaratılan” eklere başvurmak.

Yirminci yüzyıl Türkiye Türkçesinde Türk Dil Reformu sırasında bu iki yol da kullanılmış ve pek çok kelime türetilmiştir. Ancak dilde asılsız veya işlek olmayan eklerle yapılan türetmeler tartışmalara yol açmış, bu konuda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Lengüistik tartışmaların odağını çeşitli dil bilimsel verilerin birbirine karşıt olarak belirmesiyle ortaya çıkan “muhafazakâr¹ dil bilimci”, “yenilikçi dil bilimci” ayrımı oluşturmaktadır.²

Dil bilgisine nazaran dil bilimini yalnızca geçerli olgular ve biçimler ilgilendirmekte; bu geçerliliği de ‘kullanım’ sağlamaktadır. Buna göre dil kullanımında doğruluk ya da yanlışlık yargısı mümkün değildir. Örneğin uydurma olarak nitelenen “+sAl” ekinin yavaş yavaş büyük bir çoğunluk tarafından benimsenmesi ve “+ı” ekinin yerini alarak en az bu yabancı ek kadar işlek olarak belirmesi, dil bilimciler tarafından doğal karşılanmaktadır.

Buna karşın yeni türetilen kelimelerde filoloji prensiplerinin bir yana bırakılarak dil bilgisi kurallarına aykırı hareket edilmesi muhafazakâr dil bilimciler tarafından kabul görmez. Dolayısıyla Türk Dil Reformu ile dilde kısa sürede yapılan birtakım değişikliklerin tartışmalara yol açmasının, özellikle Türk dili uzmanları tarafından sıkça eleştirilmesinin sebebi; devlet otoritesi, gönüllüler ve amatörler tarafından yabancı kelimelere Türkçe karşılıklar bulunurken filoloji prensiplerinin bir yana bırakılarak dil kurallarına aykırı hareket edilmiş olmasıdır.³ Örneğin Z. Korkmaz’a (2002: 62) göre; dilde kuralsızlık ve yöntemsizliğin temel prensip olarak kabul edilip sonra da kelimelerin tutunma ihtimaline dayanılarak bunların savunmasını yapmak bilimsel anlayışla örtüşmemektedir. Dilin kendi yapı ve işleyiş özelliklerine ters düşen kelime ve ifadeler yoğunlaştıkça dil ile onu konuşan bireyler arasındaki sosyal akrabalık bağı gevşemekte, dolayısıyla dil ile düşünce arasındaki bağ da kopmaya başlamaktadır. Çünkü türetilen yeni kelimeler zorlama yoluyla ve çeşitli yayın araçlarıyla kullanılarak tutunabilir, kuralsızlık yavaş yavaş kural hâlini almaya başlayabilir. D. Aksan (1976: 66) ise dil devrimin başlangıcından bu yana türetilen ve dile yerleşen kelimelerin sayısının 7000 dolayında olduğunu söyledikten sonra “Bunlar içinden en kaba bir sayımla 70’inin yanlış türetilmiş olduğunu varsaysak oran %1 tutar ki, hangi işte %1 eksiklik ya da yanlışlık, büyütülecek bir sorun sayılabilir?” diye sorar.

Dile betimleyici anlamda “doğruluk / yanlışlık” penceresinden değil de dil bilimsel açıdan bakıldığında Türkçenin ekleri ve köklerinin yeni öğelerin katılabildiği

1 Burada “muhafazakâr” terimi, dilde eski formun korunmasını isteyen, geleneksel kuralların dışına çıkmayan anlamında kullanılmıştır.

2 Z. Korkmaz (1995: 717), bu anlayış farklarını, bilimci yöntem ve devrimci (tasfiyeci) yöntem olarak adlandırır.

3 Türk Dil Reformu sırasında yaşanan tartışmalar için bk. Gönülal, Y. Ö. (2012), *Cumhuriyet Dönemi Dil Tartışmalarının Türk Dili Eğitimi Yansımaları (Toplum Dil Bilimi Bakımından Bir İnceleme)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

açık bir sistem içinde tanımlandığı görülür. Aydın'ın (2014: 54) belirttiği gibi o halde bu sisteme, yeni öğeler ve ekler katılabilir. Yeni bir ekin ortaya çıkması da bir tür dil bilgiselleşme süreci sonunda ortaya çıkar. Bir dildeki ekler, aynı oranda ve aynı sıklıkla kullanılmaz. Bu eklerin bazıları yaygın bir kullanım alanına sahiptir yani türetkendir. Buna karşın bazı ekler birkaç sözcükte bulunmasının dışında neredeyse hiç kullanılmayabilir (Sarı 2015: 100).

Türk Dil Reformu sırasında türetilen pek çok kelimedede başvurulan ve tartışmalara sebep olan *asılsız ve işlek olmayan ekler* şöyle sınıflandırılabilir:

Tablo 1. İşlek Olmayan Ekler ve Asılsız Ekler

İşlek Olmayan Ekler	Asılsız Ekler
1. -Aç, -ç	1. +A / +sAl
2. -Am	2. -(A) v / -v
3. +An	3. -ç, -nç
4. -AnAk	4. +el
5. -cA	5. -(A) y / y
6. +CII / +CUI	6. +m
7. +DAm (< +dA-m)	7. +sin
8. +DAş	8. +tAy
9. -gA	
10. +(I)l / +(U)l	
11. -(I)l / -(U)l	
12. -mAç	
13. +/-mAn	
14. +(I)n / +(U)n	
15. +(I)t / +(U)t	
16. -t, -(I)t / -(U)t	
17. -sAl	
18. -tI/ -tU	
19. -(A)z	

1. Asılsız (Uydurma) Eklerle Yapılan Türetmeler

1.1. +Al / +sAl: Arapça +î nispet ekinin yerini tutmak üzere, Latin kökenli Fransızca +Al “nispet bildirme, ait olma” ekinin Türkçeye uyarlanarak *siyasa* ve *ulus* gibi kelimelere getirildikten sonra +sAl biçiminde yanlış ayrılmasından oluşmuş, yaygınlaşmaya başladığı yıllarda epey tartışmalara yol açmış bir ektir.⁴ Biçim itibariyle aynı olsa da *kumsal*⁵ ve fiilden sıfat yapmış olan *uyusal* sözlerindeki ekle işlevce bir bağlantısı yoktur.

Z. Korkmaz’ın (2009: 61-62) belirttiği gibi Türkçede “aitlik ve nispet bildirme” görevi için belirtisiz ad tamlaması (*duygu sömürüsü, kişi hakları, para darlığı* vb.) çok elverişli olduğu hâlde yabancı kökenli +sAl eki gittikçe yaygınlaşarak aitlik ve nispet sıfatları türeten yeni bir ek niteliği kazanmıştır: *açışal, bilimsel, bireysel, çevresel, duygusal, evrensel, geleneksel, gövdesel, kişisel, kurumsal, kutsal, örgütsel, ruhsal, sayısal, taktiksel, tanrısal, toplumsal, yapısal, yaşamsal, yöresel* vb.

G. Lewis (2001: 143) de, +sAl ekini eleştirerek Türkçenin kelime üretme koşullarına aykırı olan eklerle yapılan türetmelerin entelektüellerin dili ile halkın dilini birbirinden uzaklaştırdığı görüşündedir:

O zamanlar ‘psikolojik rahatsızlığı’ anlatmak için ‘ruh hastalığı’ diyeceğiniz bir zamandı. Şimdilerde ise eğer ‘psikolojik rahatsızlık’ tamlamasını tercih etmiyorsanız ‘ruhsal hastalık’ diyorsunuzdur. -sel/-sal ekinin kullanımı Batı Avrupa dillerinden yapılan tercüme hızlandırabilir, fakat bu Türkçenin tabiatına aykırıdır ve modern yazılı üretimin üslûbunu özellikle teknik konularda etkilemiştir. Bir zamanların ‘edebiyat tenkidi’ önce ‘edebiyat eleştirisi’ne dönüştü ve sonra da ‘yazın eleştirisi’ oldu. Bazı yazarlar, İngilizce ‘literary criticism’in doğrudan bir çevirisi olan ‘yazınsal eleştiri’den bahsederler, fakat bu okuryazar bir Türk için ‘edebiyat eleştirisi’ değil ‘edebî’ olan eleştiri anlamını taşır.

(...) Dolayısıyla beğenelim veya beğenmeyelim, Türkçe artık bu ekle birleşerek entelektüellerin ve halkın dilini birbirinden giderek daha çok uzaklaştırmaktadır. Sosyal antropologlar ve yazarlar parlak yüzü dergilerde ‘kırık kesim’deki hayattan *kırsal yaşantı* diye söz ederken, köylüler ‘kır hayatı’ demeyi tercih etmektedir.

Diğer taraftan; özentî ve yapmacıklık sayılarak uydurma olarak nitelenen +sAl ekinin yavaş yavaş büyük bir çoğunluk tarafından benimsenip “-î” ekinin yerini alması, en az bu yabancı ek kadar işlek olarak belirmesi dil bilimciler tarafından yadırganmamaktadır. Dilde kuralcılığı reddeden dil bilimciler, örneğin “siyasal”ı ‘yanlışların en büyüğü’ diye yeren muhafazakâr dil bilimcilere nazaran; kelimedeki bir ögenin Arapçaya, bir ögenin de Türkçeye ya da başka bir kaynağa bağlanmasının çağdaş dil sistemi bakımından hiçbir önemi olmadığını, kökenleri bakımından melez (hybrid) kelimelere her dilde rastlandığını belirtirler:

Örneğin Fransızca “automobile” kelimesinin “auto” bölümü Yunancaya, “mobile” bölümü Latinceye bağlanır; “bicyclette” kelimesi tarihsel yönden üç ögeli melez bir biçimdir;

4 Bu konuda bk. Banguoğlu, T. (1987), *Nispet sıfatları ve -sel / -sal*, Dil Bahisleri, İstanbul, s. 264-277, Korkmaz, Z. (1967), *Türkçede -l Eki (-al / -el, -il/il, -ul/ül; -sal, sel)*, II. Türk Dili, S 187 (Nisan 1967), s. 514-519, Temir, A. (1992), *Türkiye Türkçesindeki -Sal/-Sel Sıfat Eki Nereden Geliyor?*, Uluslararası Türk Dili Kurultayı 1992 Bildiriler, TDK Yayınları, s. 5-7.

5 H. Eren (2000: 303-304), “kumsal”ın yapısını *dağsak* “dağlık bölge” sözüne kıyaslayarak *kum+sal > kumsal gelişmesine bağlamıştır.

“bi” Latinceye, “cycle” Yunancaya bağlanır, “(e)tte” ise Fransızca bir ektir. Bu durumda devrimcilerin karşısına “Başka dillerden kelime almak bir dil için kusur değildir. Kötü olan başka dillerden geçme gramer şekilleridir.” gibi bir savla dikildikten sonra “-i” ekini savunmaya kalkmak, mantıksal bir çelişki olarak belirir (Yücel 1968: 91).

İz’in (1984: 13) vurguladığı gibi Türkçe düşünürsek “tarımsal ilaç” yerine “tarım ilacı”, “şiirsel sanat” yerine “şiir sanatı”, “parasal sorun” yerine “para sorunu” deriz ancak bazı durumlarda bu eke ihtiyaç (İz’in tabiriyle ‘gerekseme’) duyulmaktadır: *sinirsel nefes darlığı, tarımsal komedi* vs.

Söz konusu ek, adı geçen diğer eklerle göre daha fazla kelime türeterek yaygınlaşmıştır. Bunun sebebi, Sarı’nın (2002: 274) da belirttiği gibi Türkçenin bu ekleri daha önceden tanınması ve nispet i’lerinin kaldırılmasıyla açıklanabilir. Bugün kullanım sıklığına bakıldığı zaman ekin artık yeni kelime ihtiyacını karşılamak işlevinin ağır bastığı rahatlıkla söylenebilir.

1.2. -(A)v / -v: Oğuz-Türkmen lehçelerinde böyle bir ek yoktur. Eski -*AgU* ekinden gelişmiş olarak Kıpçak lehçelerinde görülen bu ek ile Türk Dil Reformu’nun ilk yıllarında bazı kelimeler türetilmiştir. 1935’te hazırlanan Türkçeden Osmanlıcaya Cep Kılavuzu’nda Türkiye Türkçesinde pek görülmeyen fiilden isim yapan [-v] ekiyle türetilmiş *söylev, sınav, ödev* ve *işlev* sözcüklerinin bulunduğu görülür. *Türev* ve *görevin* ise sonraki yıllarda oluşturularak dile yerleştiği anlaşılmaktadır (Zülfikar 1991: 60).

1.3. -ç, -nç: *Kıskanç, kıvanç, korkunç, sevinç, usanç* örneklerinde görüldüğü üzere bu ek, fiil köklerine getirilerek isim ve sıfat yapmaktadır. Türkçeleştirme çalışmaları sırasında örneksime (analoji) yoluyla türetilen “ilginç” kelimesi ise dilimizde *ilgi-* ya da *ilig-* şeklinde bir fiil mevcut olmadığından yaygın görüşe göre yanlış ve uydurma olarak kabul edilir. Aksan (1976: 35) ise bu kelimenin benimsenip yayılmasında Anadolu ağızlarında yaşayan *ilgeç, ilgi, ilinti, ilgenmek, ilgendirmek, ilgeşük* gibi kelimeler ile yazı dilimize yerleşen *ilgili, ilgisiz, ilgisizlik, ilgilenmek, ilgilendirmek* gibi türevlerinin, bir yandan da *ilginç*’in kısalığı dolayısıyla sağladığı söyleyiş kolaylığının etkili olduğu kanısındadır.

1.4. +el: İsimden isim yapım eki olan +*l* ekinden farklı olarak bu ek, Cumhuriyet sonrası türetilen bazı kelimeleri açıklarken ayrı bir ek olarak değerlendirilmelidir: *özel* “hususî”, *genel* “umumî” (< Lat. *generalis*)⁶, ilkel “iptidaî” gibi.

1.5. -(A)y / -y: *Güney* ve *kuzey* kelimelerinde görülen bu ek, aslında isimden isim yapan bir ektir. Türkçeleştirme çalışmaları sırasında *açıortay, birey, düzey, eşey, uzay* gibi kelimeler türetilmiş; bunun yanı sıra fiil köklerine de getirilerek *dikeş, düşey, dene(y), olay, yapay, yatay* gibi türetilmeler yapılmıştır.

1.6. +m: Fiilden isim yapan ve işlek olan bu ekle Türkçeleştirme çalışmaları sırasında *bir+(i)m* “ünite”, *bağ+(i)m* “tabiiyet”⁷, *orta+m, toplu+m* gibi fiil yerine ad ve sıfata dayalı bazı kelimeler türetilmiştir.

6 Aksan’a göre (976: 32) *genel*’in türetilişi ise *yaş*’tan *yeşil*’in *göz*’den *gözel*’in, *çiğ*’den *çiğel*’in türetilmesinde olduğu gibi -*l* ekiyle sağlanmıştır.

7 “bağ” ismine fiilden isim yapım eki olan “-m” ekinin getirilmesi tartışma konusu olmuştur. “Bağımsız” kelimesinin tutunması ise dil biliminde aldatıcı analogi yoluyla “bakımsız” a benzetilmesiyle açıklanabilir.

1.7. +sin: İsimden isim türeten bir ektir. Nurullah Ataç'ın "ihtiyaç" yerine türettiği "gereksinme", uzun yıllar tartışlsa da Türkçeye yerleşen kelimelerdendir. Dil bilgisi kitaplarında yer almayan⁸ bu ekle türetilen *gereksinme* kelimesini Semih Tezcan (1981: 147) savunur ve kimi yazarların isimden fiil yapan bir *+sIn* eki bulunmadığını ileri sürmelerini bilgisizlik olarak yorumlar. Bu ekin eski ve yeni Türk dillerinde bulunduğunu, yazı dilimizdeki *yüksün-* yanında Anadolu ağızlarında da *azsın-* "az görmek", *ıraksın-* "uzak saymak", *yemsinmek* "yemle aldanmak" gibi örnekler bulunduğunu ifade eder. Korkmaz ise Tezcan'ın verdiği örnekleri "benzerlik, gibilik" gösteren *+sI'*lı fiillerin *-n-* dönüşlülük ekiyle genişletilmiş şekilleri olarak açıklar: *arsın-* "utanır gibi olmak, utanmak", *kolaysın-* "kolay görmek, önemsiz görmek", *tiksin-* vb.

Bizce de bu ekin *+sin < +sI-n* şeklinde gösterilmesi gerekir. Ancak fiil gövdesiyle bir bağlantı kurulamayan *gereksinme* ve *tiksinme* gibi kelimelerde ek, *+sin* şeklinde değerlendirilebilir.

1.8. +tAy: İsimden isim türeten bir ektir. Moğolca olan *+tAy* eki "kurultay" kelimesi ile Türkçeye girmiş sonra unutulmuştur. Dil reformuyla birlikte kelime ve söz konusu ek diriltılarak *bilimtay* "akademi", *kamutay* "meclis", *yargıtay*, *danıştay*, *sayıştay* gibi yeni kelimeler türetilmiştir. Bu kelimelerden *bilimtay* ve *kamutay* Türkçeye yerleşmeyen türetmelerdendir

2. İşlek Olmayan Eklerle Yapılan Türetmeler

Türk Dil Reformu sırasında işlek olmayan eklerle yapılan türetmeler, *özleştirmeciler* tarafından desteklenirken diriltilecek ekler, çoğu zaman işlev değişikliğine uğradığı için *yaşayan Türkçeciler* diğer bir deyişle *muhafazakâr dil bilimciler* tarafından eleştirmiştir.

Türkçeleştirme çabaları sırasında kelime türetmede başvuru olan işlek olmayan ekler şunlardır:

2.1. -Aç, -ç: Fiilden isim veya sıfat türeten bir ektir. *Tokaç*, *güleç*, *yamaç* gibi birkaç örnekte görülen işlek olmayan bu ek, *araç*, *gereç* kelimeleri yanında özellikle terim yapımında işletilmek istenmiştir: *bağlaç*, *biyyüteç*, *kaldıraç*, *sarkaç*, *sayaç*, *tümleç*, *toplaç* vb.

2.2. -Am: Fiilden isim türeten bir ektir. Bir hareketin, bir bütünün parçasını bildiren adlar türetmiş olması ekin işlevleri arasındadır (Korkmaz 2009: 72). *Buram*, *görkem*, *tutam* gibi birkaç örnekte görülen *-Am* eki ile Türkçeleştirme çalışmaları sırasında bazı kelimeler türetilmiştir: *biçem* "üslûp", *dizem* "ahenk", *dönem* "devre", *kuram* "nazariye, teori"⁹ gibi. Bunlardan *biçem* ve *dizem* dile yerleşmediği söylenebilir.

2.3. +An: İsimden isim türeten bir ektir. Eski Türkçede bağlılık, güçlendirme ve çokluk görevindeki ekin, Türkiye Türkçesine uzanmış ve kökle kaynaşarak canlılığını

8 Bk. ve krş. M. Ergin "Türk Dil Bilgisi", Z. Korkmaz "Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi", G. Karaağaç "Türkçenin Dil Bilgisi"

9 *Kuram* kelimesi F. K. Timurtaş'ın *Uydurma Olan ve Olmayan Yeni Kelimeler Sözlüğü*'nde (1979: 114) yanlış ve uydurma olarak gösterilmiştir.

yitirmiş bir kalıntısı niteliğindedir: *eren* “erkek, yiğit”, *kızan, kolan* “ince kuşak, bağ”, *köken, köşen* “tavşan yavrusu”, *oğlan, sapan* gibi (Korkmaz 2009: 35).

Türk Dil Reformu sonrasında türetilen *bayan* kelimesi de bünyesinde bu eki barındırır ancak “bayan” kelimesinin niçin “bay”ın dişil muadili olarak seçildiği belli değildir.¹⁰ “Bay” ve “bayan” kelimelerinin ortaya atılmasının amacı, ismi takip eden *Bey* ve *Hanım* unvanlarını, Batı dillerinde olduğu gibi isimden önce gelen unvanlarla değiştirmektir. Soyadı Kanunu ile birlikte çıkarılan “bay” ve “bayan” sözleri 1960’lardan itibaren yerini eski şekilleri olan “bey” ve “hanım”a bırakmıştır. Bugün bu iki kelimenin (bay / bayan) hitaplarda sınırlı bir kullanım alanı vardır.

2.4. -AnAk: Fiilden isim türeten bir ektir. Yazı dilimizde “eskiden beri süregelme, yer yöre bildirme, bir özelliği üzerinde taşıma” gibi değişik görevlerde somut ve soyut adlar türeten ve az işlek olan bu ek, Anadolu ağızlarında birkaç örnekte görülür: *bezene* “basiret; cesaret”, *biçene* “otlak”, *değnek* (*değenek*), *doğanak* “yük bağlanan halka, çengel”, *ekene* “mezra”, *gelene*, *görene*, *gözene*, *sağanak* gibi.

Bu ekle *düzenek* “mekanizma”, *geçenek* “koridor”, *itene* “piston”, *kesenek* “aidat”, *olanak* “imkân”, *seçenek* “alternatif”, *tutanak* “zabit” gibi birtakım yeni örnekler de yapılmış bazıları tutunamadığı için yaygınlık kazanamamıştır. Korkmaz’a göre (1980: 61) imkâna karşılık olarak türetilen *olanak* ve rapora karşılık olan *yazanak* örneklerinde yer ve alet adları türeten *-AnAk* ekinin görevi ve anlam inceliği dikkate alınmamış, “kendiliğinden olagelmışlik” ve “kendiliğinden yazılagelmışlik” anlamı içermediği için dilin mantığına ters düşerek uydurma vasfı ağır basmıştır. Ancak Anadolu ağızlarından verilen örneklerde de görüldüğü gibi “kendiliğinden olagelmışlik” anlamı her kelimedede bulunmamaktadır. Sonuç olarak *yazanak* olmasa bile *olanak* ve *seçenek* çabuk benimsenmiştir.

2.5. -cA: Dönüşlü fiillerden bir hareketin sonucu olan soyut adlar türeten bir fiilden isim yapım ekidir. İşlek olmayan bu ekle birtakım yeni kelimeler türetilmiştir: *beğence* “takriz”, *çekince* “risk”, *dinlence* “tatil”, *dokunca* “zarar, ziyan”, *dönence* “medar, burç”, *güvence* “teminat”, *inanca* “teminat”, *söylence* “efsane” vb¹¹.

2.6. +CII / +CUI: İsimden isim türeten bir ektir. Az işlek olan ve eklendiği ada “bir şeye düşkünlük, alışkanlık, bağımlılık, benzerlik” işlevleri katan ad ve sıfatlar türetir: *akçıl*, *balıkçıl*, *kırçıl*, *tavşancıl* gibi.

Dil reformu sonrası bazı terimlerin ve sıfatların yapımında bu eke başvurulmuştur: *barışçıl*, *bencil*, *böcekçil*, *bütüncül*, *çağcıl*, *evcil*, *otçul*, *etçil*, *öncül*, *soycul*¹² “asil” vb.

2.7. +Dam (< +dA-m): İsimden isim türeten bir ektir. Eski Türkçede de seyrek olan bu ek¹³ Türkiye Türkçesine uzanan süreçte ölü ek hâlini almıştır. Türkçeleştirme

10 O. F. Sertkaya (2010: 195-203), *bayan* kelimesinin, Türkçe *bay* “zengin” kelimesinin Moğolcada *-an* ekli *bayan* “zengin” şeklindeki paraleli olduğunu söyler. Türkçe: *Bay balık* “Zengin şehir”. Moğolca: *Bayan ölgii* “Zengin beşik” (Moğolistan’ın batısında Kazak Türklerinin yaşadığı eyaletin adı”. Dolayısıyla *Bayan* İlhanlılardan sonra Türkçenin bazı lehçelerine Moğolcadan geçen bir kelime olarak kabul edilmelidir.

11 *Çekince*, *dönence* ve *söylence* kelimeleri F. K. Timurtaş’ın *Uydurma Olan ve Olmayan Yeni Kelimeler Sözlüğü*’nde (1979: 80, 88, 132) yanlış ve uydurma olarak gösterilmiştir.

12 *Soycul* eleştirisi için bk. (Timurtaş, 1979: 28-29).

13 *ärdäm* “güç, yiğitlik, erdem”, *birdäm* “birlik, beraber”, *tähridäm* “ilahî” vb. Bk. (Gabain 2000: 46).

çalışmaları sırasında bu ekle bazı kelimeler türetilmiştir: *gündem* “günlük, ruzname”, *saydam* “şeffaf”, *yöntem*¹⁴ “usul, metot” gibi.

2.8. +DAş: “Ortaklık, beraberlik bildiren” +DAş eki dil reformuyla işleklik kazanan isimden isim yapım eklerdendir: *anlamdaş*, *çağdaş*, *gönüldeş* “yekdil”, *işteş*, *sesteş*, *oydaş*, *özdeş*, *paydaş*, *yurttaş* vb.

2.9. -gA: Fiilden isim türeten bir ektir. *Bilge*, *bölge*, *dalga*, *damga*, *kavurga* ile *çekirge*, *kaburga*, *omurga* gibi hayvan ve bitki adlarında kullanılan işlek olmayan bir ektir. Bu ekle fiil kök ve gövdelerinden *belirtke* “amblem”, *bildirge* “beyanname”, *çizge* “grafik”, *değişke* “modifikasyon”, *dizge* “sistem”, *gösterge*, *sömürge*, *yönerge*, *yörünge* gibi bazıları tutunmuş, bazıları da hiç tutunamamış kelime ve terimler yapılmıştır. Kelime ve terim yapımında ekin özelliği ve hangi tür fiillere getirildiği göz önünde bulundurulmadığı için *çizelge* “cetvel”, *genelge*¹⁵ (<genel), *imge* “imaj”, *simge* “sembol” gibi yanlış türetmeler de ortaya çıkmıştır (Korkmaz 2009: 78-79).

2.10. +(I)I / +(U)I: Benzerlik gösteren, isimden isim ve sıfat türeten ölü bir ektir: *kızıl*¹⁶, *yeşil* (< *yaşıl*)¹⁷ sözleri dışında *ardıl*, *ağıl*, *dördül* “dörtlü”, *güdü* (yer adı), *kumul*, *usul* gibi birkaç kelime daha bırakmıştır (Korkmaz 2009: 49).

Bu eke de yeni kelimeler türetilirken başvurulmuş, *+Ilk / +Iuk* tahsis, *+î* nispet vb. eklere denk, bir kısmı da terim olan ad ve sıfatlar türetilmiştir: *anayasal*, *yasal*, *bağlı*, *birincil*, *ikincil*, *buzul*, *çoğul*, *dişil*, *doğal*, *dördül*, *eril*, *gizil*, *nicel*, *nitel*, *öncül*, *özgül*, *özel*, *sarmal*, *tekil*, *yabanıl* vb.

2.11. -(I)I / -(U)I: Moğolcada da bulunan ve Eski Türkçe döneminden beri işlek olmayan fiilden isim yapan bir ektir: *çakıl*, *çapul*, *çökül* “ırmakların taşıtları zaman toprağa bıraktığı tortu, çöküntü”, *ışıl* “parlak, ışıklı”, *ödül* (<öğ-dül) gibi. Cumhuriyet döneminde Türkçeleştirme çabaları esnasında bu eke de başvurulmuş *çekül* “yerçekimi doğrultusunu gösteren aygıt”, *koşul*, *kurul* gibi birkaç kelime türetilmiştir (Korkmaz 2009: 88).

Aksan da (1976: 38) Divânu Lügâti't-Türk ve Kutadgu Bilig'de geçen *tükel*, aynı yerlerde görülen “gafil” anlamındaki *usal*, *çap-* kökünden *çapul*, *çat-*tan *çatal* gibi Türkçede fiilden isim türeten *-I* ekiyle kurulmuş örneklerle sık olmamakla birlikte rastlandığını belirtir. *Şart koşmak* karşılığında *koşul koşmak* denmesi gerektiğinde ise aynı kökü yinelemenin bazılarınca eleştirildiğini ancak *yemek yemek*, *dikiş dikmek*, *ekin ekmek* gibi örneklerde de benzer yinelemenin olduğunu, bu deyim yerine rahatlıkla *koşul öne sürmek*, *koşuluna bağlamak* da denilebileceğini ifade eder.

2.12. -mAç: İşlek olmayan fiilden isim yapım eklerindendir: *bulamaç*, *bazlamaç*, *yurtmaç*, *çığırtmaç* gibi. Dil reformuyla ek, işlev değişikliğine uğrayarak bazı araç

14 G. Lewis (2007: 168), *yöntem* kelimesinin ikinci hecesinin Fransızca *système* kelimesinin ikinci hecesi olduğundan emindir.

15 Aksan (1976: 36) ise *özge* ve *başka*'nın varlığı ile *genelge*'nin çabucak tutunduğunu, bu sebeple *-ga/-ge* ekinin ad köklerinden türetmeye de yararlı ve yeterli olduğunu belirtir.

16 Aksan (1976: 37-38), “kızıl”ın <kız-ıl şeklinde fiilden isim olduğu görüşündedir.

17 Araştırmacılar bu ekin *+sII* (bk. M. Ergin, Türk Dil Bilgisi, s. 177) ile *+gII / +gUI* (bk. T. Banguoğlu, Türkçenin Grameri, s. 177, mad. 144) ekinden gelme ihtimali üzerinde durur. “Kızıl” ve “yaşıl” kelimelerindeki *+(I)I / +(U)I* ekinin *+sII / +sUI* ekinden gelebileceği yaygın bir görüştür. Bk. K. Eraslan, *+st-/st- ve -st-/st- Ekleri Hakkında*, Türk Kültürü Araştırmaları, XXXII / 1-2, s. 51, not 7; Ayrıca bk. (Korkmaz, 2009: 49/39. dipnot)

adlarının ve yabancı kelimelerin Türkçeleştirilmesi için de kullanılmıştır: *almaç* “ahize, reseptör”, *emmeç* “aspiratör”, *soğutmaç* “soğutucu alet”, *demeç*¹⁸ gibi.

2.13. +/-mAn: Hem isim hem de fillerden isim ve sıfat türeten bir ektir. Eklendiği köke “abartma, aşırılık” işlevi katan işlek olmayan bir ektir: *azman* “insan irisi, çok gelişmiş”, *akman*, *ataman* “eski Rus Kazaklarına verilen ad”, *şişman*, *dalaşman* “kötü huylu, kavgacı”, *delişmen*, *dızman* “iri yapılı”, *evcimen*, *gökmen*, *karaman*, *kocaman*¹⁹, *kodaman*, *kölemen*, *kösemen*, *küçümen* (<küçükmen), *toraman* “tombul, genç irisi”, *yalman* “eğik, sarp, dik” vb.

Türkçeleştirme çalışmaları sırasında bu ekle “bir işi yapan kimse anlamında” adlar türetilmiştir: *çevirmen* “mütercim”, *danışman* “müşavir”, *düzeltilen* “musahhah”, *egemen*²⁰ “hâkim”, *eğitmen* “müebbî, eğiten”, *eleştirmen* “münekkit, eleştirici”, *katman* “tabaka”, *okutman*, *öğretmen* “muallim”, *sayman* “muhasip”, *uzman* “mütehassıs”, *yazman* “kâtip, sekreter” vb.

2.14. +(I)n / +(U)n: İsimden isim türeten bir ektir. *Boyun*, *evin*, *karın*, *koyun*, *oyun*, *öğün*, *kışın*, *yazın* kelimelerinde görülen isme nadir olarak gelen +n eki, Türkçeleştirme çalışmaları sırasında türetilen *sorun*, *zorun*, *zorunluluk*, *örneğin*²¹ gibi yeni kelimelerde eleştiri konusu olmuştur.

Mesele yerine türetilen *sorun* kelimesi, Türkçenin türetme kuralları açısından doğru olmasına rağmen anlam açısından tartışmalıdır. *Sorun* eylemden ad türeten “-n” ekiyle “sor-” kökünden kurulmuştur. *Ek-*’ten *ekin*, *gel-*’ten *gelin*, *sat-*’tan *satın*, *es-*’ten *esin* bu türdendir. 1935’te hazırlanan *Osmanlıcadan Türkçeye Cep Kılavuzu*’nda *mesele* karşılığı olarak *sorum* (sorma, soruşturma) önerilmişti. 1945’te basılan Türkçe Sözlük’te *mes’ul* karşılığında “sorun”, “mesele” için de “sorum” sözcüğü gösterilmişti. “Problem” anlamı taşıyan ancak “mesele” olarak dile yerleşen “sorun” sözcüğünün Nurullah Ataç tarafından önerildiği anlaşıyor (Aksan 1976: 49-50).

2.15. +(I)t / +(U)t: İsimden isim ve sıfat türeten işlek olmayan bir ektir: *boyut*, *çiğit* “çekirdek”, *yaşıt* gibi. Türk Dil Reformu’ndan sonra fiil köklerine getirilerek türetilen *geçit*, *yakıt*, *ölçüt*, *soyut*, *yanıt*, *yapıt*²² gibi dil bilgisi bakımından doğru kuruluşlar yanında, isim köklerine getirilerek oluşturulan *bağıt*, *eşit*, *karşıt*, *örgüt*, *somut* gibi kelimeler, ekin işlek olmaması sebebiyle eleştiri konusu olmuştur.

18 *Osmanlıcadan Türkçeye Cep Kılavuzu*’nda (1979: 83) “beyanat” anlamındaki kelime için “diye” karşılığı önerilmiş ancak sonradan “demeç” türetilmiştir. Timurtaş’ın *Yeni Kelimeler Sözlüğü*’nde “yanlış ve yudurma” kelimeler arasında gösterilmiştir. Banguoğlu da (2000: 269) sınırlı bir kullanım alanı olan eke, “demeç gibi bir türetmeyle yalın bir anlatım vermeye çalışmanın yersiz olduğunu belirtir.

19 Z. Korkmaz (2009: 97) burada –mAn ekinin fiil köke geldiğini belirtir: *koca-man* (<koca-)

20 Dil akrabalığı iddiası ve yakıştırma yoluyla yabancı dillerden kopya edilen kelimeler arasında kabul edilen *egemen* (<Yun. *hégemón*) özleştirmeciler tarafından savunulur. Örneğin Aksan (1976: 28), 1935’te hazırlanan *Cep Kılavuzu*’nda önerilen *egemenin* eski metinlerde *igâ* şeklinde geçen *ege*’ye eklenen *-men/-man* ekiyle türetilildiğini belirtir ve kelimenin benimsemesinden ses uyumunun önemine dikkat çeker.

21 Çok tartışılan *örneğin* kelimesinin ise çağdaş Türk lehçelerinde de bulunduğunu söyleyen Tezcan (1981: 147-148) kelimenin Ermenice sanılmasını eleştirir. Kelimenin Türkçede yaygınlığını anlattığı yazısı için bk. (İlaydın 1973: 245-256)

22 Bu kelime daha çok anlam açısından eleştirilmiştir. Kimi yazarlar *yapmak* kelimesinde “eser meydana getirmek” anlamının olmadığını söyler. Timurtaş, fiile gelerek araç ve yer bildiren isimler yapan *-t* ekiyle türetilen bu kelimenin “eser” karşılığı değil de “inşa etmek, bina etmek” anlamında Fransızcadan gelen “şantiye” yerine kullanılabileceğini söyler. Bk. (Timurtaş 1979: 54). Aksan ise (1976: 54) *yapıt*’ın *eser* karşılığında kullanılabileceğini savunur.

2.16. -t, -(İ)t / -(U)t: Eski Anadolu Türkçesinde *binit*, *içit*, *yüket* vb. birtakım örnekleri görülen bir fiilden isim yapım ekidir: *art* (< ar- “dolaşmak”), *ayırt*, *büvet* “su birikintisi”, *yoğurt*, *öğüt* vb.

Yeni kelime yapımında bu eke de başvurulmuştur: *anıt*, *denet*, *dikit*, *kanıt*, *kesit*, *komut*, *konut*, *sarkıt*, *özet* (< öze- “sözü uzatmamak”) “hülasa”²³, *yakıt*, *yazıt* vb.

2.17. -sAl: Fiilden türeyen sıfat anlamlı tek örneği olan bir ektir: *uysal* “herkese uyan, uyum gösteren”. Cumhuriyet döneminin yeni türetmelerinden olan *düşünsel*, *eğitsel*, *görsel*, *işitsel* gibi sıfatlar biçim olarak aynı yapıda olsa da işlevce bu ek ile değil +sAl “ilgi, nispet bildirme” ekiyle görevdeş olduğundan bu sözlerde dil bilgisi kurallarına uygun olmayan bir türetme söz konusudur.

2.18 -tİ/ -tU: Fiilden isim yapan bu ek ile Türk Dil Reformu sonrasında pek çok kelime türetilmiştir: *abartı* “mübalağa”, *alıntı* “iktibas”, *anlatı* “üslûp”, *asılı* “süspansiyon”, *ayırtı* “nüans”, *ayrıntı* “teferruat”, *bağıntı* “izafiyet”, *belirti* “alâmet, nişan”, *çarpıntı*, *çöküntü*, *görüntü*, *iğrenti* “istikrah”, *kuruntu* “evham”, *ödenti* “aidat”, *saplantı* “fikrisabit”, *sarsıntı* “tezelzül”, *uzantı* “istitale”, *ürküntü* “tevahhüş”, *yaşantı* “yaşama, yaşayış” vb.

Bu kelimelerden *yaşantı*yı Korkmaz (1995: 717) eleştirir. Ona göre yaşayan dildeki -IntI eki “küçüklük, bozukluk, sevimsizlik, istenmezlik, berbatlık” anlamları veren *akıntı*, *kırıntı*, *süprüntü*, *yiğinti*, *takıntı*, *çalkantı*, *silinti* gibi kelimelerde görülürken özleştirmecilik hareketiyle birlikte *yaşantı* kelimesinin türetilmesi kelimenin anlam yapısı bakımından doğru değildir.

2.19. -(A)z: Bugün işlekliliğini kaybetmiş çok eski bir türetme ekidir. “Fiilin gösterdiği işi yapan” veya “fiilin gösterdiği işten etkilenen” anlamında fiilden ad ve sıfatlar türetmiştir. Ad olarak şu kelimeler örnek gösterilebilir: *ayaz*, *boğaz*, *öz* (<ö- “hatırlamak, düşünmek), *söz*, *uz* (<yeterlik göstermek), *yıldız* (*yultrı- “parlamak”) vb. Sıfat olarak: *cılız*, *düz*, *haylaz*, *koğuz* “çürümüş, içi boş”, *kuduz* (<kutur-(u)z, *semiz* (<semiri-) vs. (Korkmaz, 2009: 109).

Türkçeleştirme çalışmaları sırasında türetilen *bağnaz* “mutaassıp” kelimesi de *tık naz*, *kurnaz* gibi örneklerin etkisiyle türetilmiş olabilir.

3. Sonuç

“Asılsız veya işlek olmayan eklerle yeni kelimeler türetililebilir mi?” sorusu “türetililebilir” şeklinde cevaplanabilir çünkü Türkçede iki şekilde de yeni kelimeler türetilmiş ve bu yeni kelimeler dile yerleşmiştir. Soru “türetilmeli midir?” şeklinde sorulursa o zaman söz konusu farklı görüşler ortaya çıkmaktadır. Bu tartışmalar sırasında genellikle “asılsız ek” ile “işlek olmayan ek” ifadelerinin hemen hemen eş anlamlı kullanılması temelde bir problem teşkil etmektedir.

Cumhuriyet dönemi Türkçeleştirme çalışmaları incelenirken genellikle birlikte ele alınan “işlek olmayan ekler” ile “asılsız ekler”i ayrı değerlendirmek gerekir. Çünkü bir

23 Z. Korkmaz’ın *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*’nde (s. 108) bu gruba dâhil edilen “özet” kelimesi, F. K. Timurtaş’ın *Uydurma Olan ve Olmayan Yeni Kelimeler Sözlüğü*’nde (1979: 123) yanlış ve uydurma olarak gösterilmiştir.

ekin “işlek olmama”sı başka, “asılsız olma”sı başka bir meseledir. İşlek olmayan ekler yeni kelimeler türetilirken canlandırılabilir. Doğru bir formun yeniden diriltilmesi ve bu sayede yeni kelimeler türetilmesi dil bilgisi mantığıyla çelişmemektedir. Yabancı kökenli kelimelere Türkçe karşılıklar bulmak için elverişli bir yol olduğu tecrübe edilmiştir. Nitekim Türk Dil Reformu sırasında 19 işlek olmayan eke başvurularak pek çok yeni kelime, Türkçeye kazandırılmıştır.

Asılsız eklerle gelişigüzel bir şekilde yeni kelimeler türetmek ise dilin işleyişini bozmak diğer bir deyişle yaygın kullanımın dışına çıkarak dilin kullanıcıları tarafından anlaşılmasını zorlaştırdığı için riskli bir yoldur. Ancak dilde özleşme çalışmaları kapsamında bu yol da denenmiş ve tutan kelimeler Türkçe Sözlük’te kendilerine yer bulmuştur. İncelememizde tespit edilen 8 asılsız ek ile türetilmiş kelimelerin Türkçeye yerleştiği görülüyor. Bunlardan özellikle isimden isim yapan *+tAy*, *+el*, *+m* ile fiilden isim yapan *-Ay*, *-(A)v / -v*, *-m* ekleri, Türkçe dil bilgisi kitaplarında ayrı bir madde olarak şekil bilgisi içinde ele alınıp değerlendirilebilir. Böylece ilgili eklere bir ad verilmeyen dil bilgisi öğretiminde bu alandaki belirsizlik giderilmiş olur.

Kaynakça

- AKSAN, Doğan (1976). *Tartışılan Sözcükler*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- _____ (2007). *Türkçenin Bağımsızlık Savaşı Son 75 Yılda Türkiye Türkçesi*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- AYDIN, Mehmet (2014). “Ağızlarda Standart Türkiye Türkçesindekilere Farklı Yapım Ekleri Var mıdır?”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/9, Summer 2014, Ankara-Turkey, p. 53-57.
- BANGUOĞLU, Tahsin. (1987). *Nispet sıfatları ve -sel / -sal*, Dil Bahisleri, İstanbul, s. 264-277.
- _____ (2000). *Türkçenin Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- EREN, Hasan (2000). “Yeni Bir Ek: -sal / -sel”, *Türk Dili*, S 580, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 303-304.
- ERGİN, Muharrem (1998). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım.
- GABAIN, Annemarie Von (2000), *Eski Türkçenin Grameri*, (Çev. Mehmet AKALIN), TDK Yayınları.
- GÖKŞEN, Enver Naci (1974). “‘Yaşantı’ Sözcüğü Üzerine”, *Dil Yazıları I*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 173-178.
- GÖNÜLAL, Yasemin Özcan (2012). *Cumhuriyet Dönemi Dil Tartışmalarının Türk Dili Eğitime Yansımaları (Toplum Dil Bilimi Bakımından Bir İnceleme)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- İLAYDIN, Hikmet (1973). “Örneğin Faciası”, *Türk Dili*, S 267 (Aralık), C XXIX, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 245-256.
- İZ, Fahir (1984). *Hepimizin Türkçesi*, Ankara.
- KARAAĞAÇ, Günay (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KORKMAZ, Zeynep (1995). “Dili Özleştirme Çalışmaları ve Metotsuz Yaklaşım”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C 1, Ankara: TDK Yayınları, s. 716-720.
- _____ (1995). “Dili Özleştirme Konusunda Yöntem Ayrılıkları Üzerinde Bir Karşılaştırma”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C 1, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 721-726.
- _____ (1980). “Olanak, Yazanak, Yazanakçı Kelimeleri ve Yanlış Örnekleme”, *Yaşayan Türkçemiz 2*, İstanbul: Tercüman Gazetesi Yayınları, s. 61-62.

- _____ (2002). “Atatürk ve Dil Devrimi”, *Türkler*, C 18, Yeni Türkiye Yayınları, s. 54-63.
- _____ (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- _____ (1967), *Türkçede -l Eki (-al / -el, -il/il, -ul/ül; -sal, sel)*, II. Türk Dili, S 187 (Nisan), s. 514-519.
- LEWIS, Geoffrey (2007). *Trajik Başarı Türk Dil Reformu*, (Çev. Mehmet Fatih USLU), İstanbul: Paradigma Yayınları.
- ÖZEL, Sevgi (1977). *Türkiye Türkçesinde Sözcük Türetme ve Birleştirme*, TDK Yayınları.
- SARI, İsa (2015). *Türkçede Ekleme Dışı Sözcük Yapımı ve Sözlükselleşme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SARI, Mustafa (2002). “Dil Değişmeleri ve Türkçede Ekler”, *XVI. Dilbilim Kurultayı Bildirileri*, 23-24 Mayıs 2002, Hacettepe Üniversitesi, s. 270-285.
- SERTKAYA, Osman Fikri (2010). “Bay, Bayan, Bayın ve Sayın Kelimeleri Üzerine”, *Türk Dili* 705, C: XCIX. Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 195-203.
- RÖHRBORN, Klaus (1987). “Prinzipien und Methoden der Sprachplanung in der kemalistischen Türkei”, *Zeitschrift der Deutschen Morgenlandischen Gesellschaft* 137, Germany, pp. 332-356.
- TEMİR, Ahmet (1992). “Türkiye Türkçesindeki -Sal/-Sel Sıfat Eki Nereden Geliyor?”, *Uluslararası Türk Dili Kurultayı 1992 Bildiriler*, TDK Yayınları, s. 5-7.
- TEZCAN, Semih (1981). “Dil Devriminin Özüne ve Uygulamasına Yöneltilen Eleştirilere Yanıt”. *Atatürk'ün Yolunda Türk Dil Devrimi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 134-149.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri (1967). “Ekler ve Yeni Kelimeler”. *Bilgi* 240, C 20, s. 8.
- _____ (1979). *Uydurma Olan ve Olmayan Yeni Kelimeler Sözlüğü*, İstanbul: Umut Yayınları.
- YÜCEL, Tahsin (1968). “Dil Devrimi ve Kurallar”, *Türk Dili*, Mayıs, S 200, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 89-94.